

องค์ความรู้เพื่อส่งเสริมการบริโภคผักผลไม้อินทรีย์ในประเทศไทย

นางคํ์ คันธมธูรพจน์**

วาทินี คุณเผือก**

สุลัดดา พงษ์อุทธา**

บทคัดย่อ

ประชากรไทยบริโภคผักผลไม้ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานและการเข้าถึงผักผลไม้ที่ปลอดภัยยังมีน้อย ส่งผลต่อสุขภาพของคนไทย การดำเนินการเพื่อให้ทุกคนได้เข้าถึงผักผลไม้ที่ปลอดภัยจึงมีความสำคัญ จำเป็นต้องมียุทธศาสตร์ความรู้วิชาการเป็นพื้นฐาน การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อบ่งชี้ส่วนขาดขององค์ความรู้และเพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายด้านการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อส่งเสริมการบริโภคผักผลไม้อินทรีย์ในประเทศไทย การศึกษาใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้กำหนดนโยบายและขับเคลื่อนการส่งเสริมการผลิตและบริโภคผักผลไม้อินทรีย์ใน 5 หน่วยงาน ผลการวิจัยพบว่า หน่วยงานราชการขาดการบูรณาการในการผลิตองค์ความรู้ร่วมกัน อีกทั้งการสำรวจที่ทำเป็นประจำเพื่อสร้างฐานข้อมูลยังมีน้อย นอกจากนี้ทุกหน่วยงานยังคงขาดองค์ความรู้ที่จำเป็นในการสนับสนุนการบริโภคผักผลไม้อินทรีย์ เมื่อใช้ Social Practice Theory เป็นกรอบในการวิเคราะห์พบว่าหน่วยงานต้องการองค์ความรู้ด้านการจำหน่ายผักผลไม้อินทรีย์มากที่สุด รองลงมาคือองค์ความรู้เรื่องการผลิตผักผลไม้อินทรีย์และองค์ความรู้เรื่องการบริโภคผักผลไม้อินทรีย์ ผู้วิจัยจึงเสนอให้ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตรนำหัวข้อองค์ความรู้ที่ทุกหน่วยงานต้องการจากงานวิจัยชิ้นนี้ มาจัดลำดับความสำคัญ และวางแผนการศึกษาร่วมกัน โดยอาศัยกลไกของคณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการดำเนินการบูรณาการแนวทาง มาตรการ แผนงานและงบประมาณกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง และทำการเผยแพร่องค์ความรู้ เพื่อให้องค์กรพัฒนาเอกชนที่สนับสนุนการผลิตและบริโภคผักผลไม้อินทรีย์ นำองค์ความรู้ไปใช้กำหนดกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: องค์ความรู้/ ผักผลไม้อินทรีย์/ การผลิตผักผลไม้อินทรีย์/ การบริโภคผักผลไม้อินทรีย์/
นโยบายส่งเสริมการบริโภคผักผลไม้อินทรีย์

* อาจารย์ ดร., ภาควิชาสังคมศาสตร์, คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ผู้นิพนธ์หลัก

** นักวิจัย, แผนงานวิจัยนโยบายอาหารและโภชนาการเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ สำนักงานพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ กระทรวงสาธารณสุข

Knowledge to Promote Organic Fruit and Vegetable Consumption in Thailand

Kanang Kantamaturapoj^{*}

Watinee Kunpeuk^{**}

Suladda Pongutta^{**}

Abstract

Thai people consume fruit and vegetable less than the recommended amount. Moreover, the access to safe fruit and vegetable is low which resulted in health condition. Academic knowledge is important to promote safe fruit and vegetable consumption in Thailand. The objectives of this research are to identify knowledge gap and to propose policy recommendation that support knowledge development promoting consumption of organic fruit and vegetable in Thailand. Qualitative research method was applied by conducting in-depth interview with the key informants in 5 agencies that related to organic fruit and vegetable promotion in Thailand. The result found that there was no integration in producing information among the government agencies as well as lack of regular survey that create national database. All agencies needed more knowledge and information to support their works on organic fruit and vegetable promotion. When using Social Practice Theory as a framework, the agencies mostly need knowledge on organic fruit and vegetable distribution, followed by organic fruit and vegetable production and consumption. This researcher proposes Ministry of Public Health, Ministry of Commerce, Ministry of Agriculture and Cooperatives prioritize the topic of study gathered from this research and set up the study plan together. This can be done under the mechanism of the National Organic Agriculture Committee that has authorization to integrate measures, plans, and budget with related government agencies. After the knowledge is produced, it must be widely published so that non-government organizations can use this as information to support organic fruit and vegetable consumption effectively.

Keywords: Information/ Organic Fruit and Vegetable/ Organic Fruit and Vegetable Production/
Organic Fruit and Vegetable Consumption/ Organic Fruit and Vegetable Policy

^{*} Lecturer ,PhD., Department of social sciences, Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University , Corresponding Author

^{**} Researcher, Food and Nutrition Policy for Health Promotion, International Health Policy Program Thailand, Ministry of Public Health

บทนำ

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization) และองค์การอาหารแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization of the United Nations) กำหนดเกณฑ์การบริโภคผักและผลไม้ที่เพียงพอของประชาชนที่ 400 กรัมต่อวัน (Kanungsukkasem et al., 2009; Pastor-Valero et al., 2014) เพื่อป้องกันโรคเรื้อรังต่างๆ เช่น น้ำหนักเกิน โรคเมตาบอลิซึม โรคหัวใจและหลอดเลือด (van't Veer et al., 2000) อีกทั้งเป็นการลดภาระการรักษายาของภาครัฐจากการเจ็บป่วยเหล่านี้ การส่งเสริมการบริโภคผักและผลไม้ให้เพียงพอเป็นมติดสมัชชาขององค์การอนามัยโลกในปี พ.ศ. 2547 และเป็นยุทธศาสตร์ระดับโลกที่ทุกประเทศมีพันธะสัญญาร่วมกันในการบรรลุถึงเป้าหมายให้ประชาชนในประเทศบริโภคผักและผลไม้ให้ได้ถึงวันละ 400 กรัมต่อวัน (Lock et al., 2005)

อย่างไรก็ตาม ประชากรไทยยังมีการบริโภคผักและผลไม้ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่องค์การอนามัยโลกกำหนด (สถาบันโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดล และภาคีเครือข่ายด้านอาหารและโภชนาการ, 2557) ข้อมูลการสำรวจสุขภาพประชาชนครั้งที่ 4 พ.ศ.2551 – 2552 โดยสถาบันโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดล (2555) พบว่าคนไทยส่วนใหญ่หรือประมาณร้อยละ 82 บริโภคผักผลไม้ไม่เพียงพอ โดยเฉพาะในเด็กอายุต่ำกว่า 12 ปี บริโภคไม่ถึงครึ่งของปริมาณที่แนะนำ ค่าเฉลี่ยของการบริโภคเพิ่มสูงขึ้นตามช่วงวัย และเริ่มลดลงในกลุ่มอายุ 60 ปีขึ้นไป เมื่อจำแนกตามภาค พบว่าภาคกลางและกรุงเทพมหานครมีร้อยละของประชากรบริโภคผักเพียงพอที่น้อยที่สุด ส่วนภาคกลางภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีร้อยละของประชากรที่บริโภคผักผลไม้เพียงพอที่น้อยที่สุด การบริโภคผักผลไม้ไม่เพียงพอก่อให้เกิดภาระโรคในประเทศไทยเป็นอันดับต้นๆ และยังมีแนวโน้มเพิ่มภาระโรคขึ้นเรื่อยๆ โดยใน พ.ศ.2547 การบริโภคผักผลไม้ไม่เพียงพอเป็นปัจจัยเสี่ยงที่ก่อให้เกิดภาระโรคเป็นอันดับที่ 9 ในเพศชาย และอันดับที่ 8 ในเพศหญิง และปัจจัยดังกล่าวได้ก่อให้เกิดภาระโรคเพิ่มขึ้นเป็นอันดับ 8 ในเพศชายและอันดับ 5 ในเพศหญิงใน พ.ศ.2552 (สถาบันโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2555)

นอกจากการบริโภคผักผลไม้ไม่เพียงพอแล้ว ประเด็นเรื่องการผลิต การกระจายสินค้า และการเข้าถึงผักผลไม้ก็มีความสำคัญเช่นกัน แม้ประเทศไทยจะได้ชื่อว่าเป็นแหล่งอาหารของโลก เพราะเป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์เนื่องจากตั้งอยู่ในภูมิภาคที่มีศักยภาพในด้านการเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตร (ณรงค์ ศิริวิรัมย์, 2556; ณัฏฐา ลูกกรัก และคณะ, 2556) และในปี พ.ศ. 2554 ประเทศไทยมีพื้นที่ทำการเกษตรมากถึง 149,246,428 ไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2555) จึงถือว่าคนไทยมีแหล่งผักผลไม้ที่มากพอต่อความต้องการของคนในประเทศ อย่างไรก็ตามผักและผลไม้ที่ปลอดภัยโดยเฉพาะผักผลไม้อินทรีย์ส่วนใหญ่มีราคาแพงและผลิตเพื่อส่งออกไปยังต่างประเทศ ผักและผลไม้ที่เหลือให้กับผู้บริโภคในประเทศแม้จะมีปริมาณที่เพียงพอแต่ก็ไม่มีคุณภาพ เช่น มีการ

ปนเปื้อนจากสารเคมี ยาฆ่าแมลง และการตัดต่อพันธุกรรม ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อมทั้งในระยะสั้นและระยะยาว (Kantamaturapoj, 2012) ผลผลิตไม้ที่ได้รับมาตรฐานความปลอดภัยสูงสุดในปัจจุบันคือผลผลิตไม้อินทรีย์ (organic) ซึ่งไม่ใช้ยาฆ่าแมลง ปุ๋ยเคมี และฮอร์โมน จึงมีความปลอดภัยต่อทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค และยังเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมด้วย (Kantamaturapoj, 2012)

จากความสำคัญของปัญหาที่กล่าวมา แสดงให้เห็นความสัมพันธ์และผลกระทบของการบริโภคผลผลิตไม้กับสุขภาพของคนในสังคมไทย การดำเนินการเพื่อให้ทุกคนได้บริโภคผลผลิตไม้ปลอดภัยจึงมีความสำคัญ จำเป็นต้องดำเนินการอย่างเชื่อมโยงทั้งระบบอาหาร ตั้งแต่การผลิต การแปรรูป การตลาดและการกระจาย จนถึงผู้บริโภค แต่การจะดำเนินงานส่งเสริมการบริโภคผลผลิตไม้อินทรีย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นจำเป็นต้องมีองค์ความรู้หลักฐานวิชาการเป็นพื้นฐาน คณะผู้วิจัยจึงศึกษาสถานการณ์ขององค์ความรู้ที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเรื่องการส่งเสริมการบริโภคผลผลิตไม้อินทรีย์ที่มีอยู่ในปัจจุบันและองค์ความรู้ที่หน่วยงานต้องการเพิ่มเติมเพื่อกำหนดนโยบายและขับเคลื่อนการทำงานในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยนี้คือ เพื่อบ่งชี้ส่วนขาดขององค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการดำเนินงานส่งเสริมการบริโภคผลผลิตไม้อินทรีย์ในประเทศไทย และ เพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในด้านการพัฒนาองค์ความรู้ที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่การดำเนินงานส่งเสริมการบริโภคผลผลิตไม้อินทรีย์ต่อไป

กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

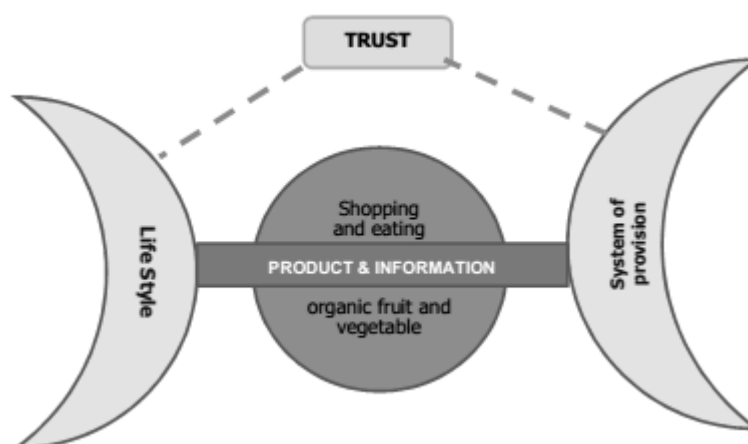
ผู้วิจัยใช้ทฤษฎี “Social Practice Approach” (SPA) เป็นกรอบการศึกษาการบริโภคผักและผลไม้ของคนไทย ทฤษฎีนี้คิดค้นโดยนักสังคมวิทยา ชื่อ Giddens (1984) เพื่อศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างแบบแผนการดำเนินชีวิตประจำวันของคนทั่วไปในสังคม (Ordinary Everyday Routine) และโครงสร้างทางสังคม (Social Institution) โดย Giddens กล่าวว่าแบบแผนการดำเนินชีวิตประจำวันเป็นผลมาจากปัจจัยส่วนบุคคล (Individual Factor) และโครงสร้างทางสังคม (Social Structure) หรือสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินชีวิตประจำวันร่วมกัน

ต่อมาทฤษฎีนี้ได้ถูกพัฒนาโดย Gert Spaargaren นักสังคมวิทยาสิ่งแวดล้อมชาวเนเธอร์แลนด์ ซึ่งนำทฤษฎี SPA มาศึกษากลไกทางสังคมที่สามารถช่วยให้เกิดการอุปโภคบริโภคที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม หรือการบริโภคที่ยั่งยืน (Sustainable Consumption) โดย Spaargaren เน้นว่าการบริโภคเหล่านี้จะต้อง

“เป็นแบบแผนกิจวัตรประจำวันของคนทั่วไป (Social Practice)” ซึ่งการทำให้เกิดแบบแผนที่เป็นกิจวัตรนี้เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบฝังรากลึกมากกว่าการเปลี่ยนพฤติกรรมที่ยังสามารถเปลี่ยนแปลงได้ง่ายหากมีปัจจัยอื่นมากระทบ ดังนั้นหากสามารถสร้างแบบแผนการปฏิบัติในการบริโภคที่ดีต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ก็จะสามารถนำพาสังคมไปสู่ความยั่งยืนได้ (Spaargaren & Van Vliet, 2000)

รูปที่ 1 แสดงแบบจำลองการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการปฏิบัติทางสังคม (Social Practice Model) เพื่อเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์กระบวนการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการบริโภค แบบจำลองนี้ตั้งอยู่บนวาทกรรมที่ว่า “ผู้บริโภคสามารถมีส่วนช่วยลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมได้จากการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตประจำวันของตนเอง” หากวาทกรรมนี้ถูกผลิตซ้ำจะทำให้ปัจเจกมีความตระหนักต่อความสำคัญของตนเองในการเป็นพลเมืองที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไปในทางที่ดีด้วย อย่างไรก็ตาม ความตระหนักของบุคคลเพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ จำเป็นต้องมีโครงสร้างสังคมหรือสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ ด้วย กล่าวคือ ผู้บริโภคจะต้องมีความตระหนักในความสำคัญของการบริโภคผักผลไม้ที่ปลอดภัยให้เพียงพอ รวมถึงจะต้องสามารถเข้าถึงผักและผลไม้อินทรีย์ได้ด้วย ทั้งในเรื่องของช่องทางการซื้อที่สะดวก และราคาที่สามารถจ่ายได้

รูปที่ 1 แบบจำลองแบบแผนการปฏิบัติของสังคมเรื่องการบริโภคอย่างยั่งยืน

การที่จะสร้างแบบแผนการบริโภคผักผลไม้อินทรีย์ให้เป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตประจำวันของคนทั่วไป จึงต้องมีการสร้างองค์ความรู้ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปกำหนดนโยบาย และให้ผู้บริโภคเกิดความตระหนักถึงความจำเป็นในการบริโภคผักผลไม้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำทฤษฎีนี้มาใช้เป็นกรอบการวิจัยของการศึกษาองค์ความรู้เรื่องการบริโภคผักและผลไม้อินทรีย์ของประเทศไทย

โดยนำส่วนประกอบของทฤษฎีนี้ คือ การผลิตและการบริโภค มาจำแนกเป็นกลุ่มข้อมูล ได้แก่ การผลิตผักผลไม้อินทรีย์ มาตรฐานในการผลิตผักและผลไม้อินทรีย์ การจำหน่ายผักและผลไม้อินทรีย์ และการบริโภคผักและผลไม้อินทรีย์ มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูลองค์ความรู้ที่มีอยู่และองค์ความรู้ที่ยังต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดการบริโภคที่ยั่งยืน

ขอบเขตและวิธีการวิจัย

วิธีการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ใช้วิธีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive selection) กับผู้กำหนดนโยบายและขับเคลื่อนการส่งเสริมการผลิตและบริโภคผักผลไม้อินทรีย์ใน 5 หน่วยงาน ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ การเกษตร มูลนิธิชีววิถี และสหกรณ์กรีนเนท จำกัด/มูลนิธิสายใยแผ่นดิน ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและบริโภคผักผลไม้อินทรีย์ระดับประเทศ

ขอบเขตในการศึกษา ได้แก่ 1) องค์ความรู้และฐานข้อมูลของหน่วยงานเกี่ยวกับการส่งเสริมการบริโภคผักผลไม้อินทรีย์ที่มีในปัจจุบัน 2) องค์ความรู้ที่หน่วยงานยังขาดหรือต้องการเพิ่มเติมเพื่อนำมากำหนดนโยบายหรือขับเคลื่อนนโยบายเรื่องการบริโภคผักผลไม้อินทรีย์

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีจำแนกให้เห็นความหลากหลายแล้วจัดประเภทของข้อมูลตามแนวทางที่กำหนดไว้ โดยผู้วิจัยคัดข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องออกเลือกเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องตามกรอบการวิจัยและได้รับการตรวจสอบข้อมูลแล้วว่าข้อมูลเชื่อถือได้มาวิเคราะห์และเชื่อมโยงข้อมูลเข้าด้วยกัน โดยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพแบบสร้างข้อสรุป โดยวิธีการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) และสังเคราะห์ผลออกมาโดยวิธีการวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยใช้ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการปฏิบัติทางสังคมเป็นกรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิจัย

หน่วยงานในกระทรวงสาธารณสุขที่รับผิดชอบเรื่องการบริโภคผักผลไม้คือ สำนักโภชนาการ ภายใต้กรมอนามัย โดยพันธกิจของสำนักโภชนาการคือ พัฒนาผลิตภัณฑ์และสนับสนุนให้เกิดนโยบายการส่งเสริมสุขภาพตามมาตรฐานด้านโภชนาการ ในเรื่องการบริโภคผักและผลไม้ การบริโภคผักและผลไม้ในปริมาณน้อยเป็นสาเหตุของภาวะโรคในอันดับต้นๆ ก่อให้เกิดการสูญเสียทางสุขภาพ และส่งผลต่อการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังและโรคเมตาบอลิก การกิจของสำนักโภชนาการคือการส่งเสริมให้ผู้บริโภคบริโภคผักและผลไม้ให้เพียงพอ คือ อย่างน้อย 400 กรัมต่อวัน นอกจากนี้ ผักและผลไม้บางชนิดอาจมีสารปนเปื้อนแฝงมา การบริโภคให้ได้คุณค่าและปลอดภัยต้องล้างให้สะอาดตามขั้นตอน องค์ความรู้ที่กระทรวงสาธารณสุขมีอยู่จึงเกี่ยวข้องกับเรื่องคุณค่าโภชนาการของผักผลไม้ การล้างผักผลไม้ให้สะอาดก่อนการบริโภค อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในปัจจุบันยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลอย่างชัดเจน ทำให้ยังไม่มีการผลิตเกษตรอินทรีย์เพื่อบริโภคในประเทศมากเท่าที่ควร “รัฐบาลไม่จริงใจกับการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ ไม่มีนโยบาย/ ยุทธศาสตร์ ในการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ เพราะสารเคมี ปุ๋ย เกี่ยวข้องกับธุรกิจ ไม่มีการเข้มงวดในการนำเข้าปุ๋ยและสารเคมี ไม่พัฒนาศักยภาพเกษตรกร” ในขณะที่ผู้บริโภคต้องการบริโภคผักผลไม้ปลอดสารพิษมากขึ้น แต่การผลิตเกษตรอินทรีย์ส่วนมากทำเพื่อส่งออกนอกประเทศ อาหารอินทรีย์ในประเทศยังมีจำนวนน้อย ทั้งชนิดและปริมาณ อีกทั้งยังมีราคาแพง หาซื้อยาก เป็นผลให้อุปสงค์และอุปทานไม่สมดุลกัน นอกจากนี้ ที่ปรึกษาสำนักโภชนาการมองว่า ประเทศไทยยังขาดระบบและกลไกการกระจายสินค้าจากฟาร์มถึง setting ต่างๆ โดยตรง เช่น โรงเรียน ศูนย์เด็กเล็ก ร้านอาหาร หน่วยงานราชการ ศูนย์การค้า เพราะการขายผ่านพ่อค้าคนกลางทำให้ผักผลไม้อินทรีย์มีราคาแพงกว่าผักผลไม้ทั่วไป ดังนั้น ประเทศไทยควรมี Segment Policy ยกตัวอย่างเช่น องค์การบริหารส่วนตำบลต้องมีพื้นที่ให้ชุมชนทำเกษตรอินทรีย์เพื่อเป็นแหล่งอาหารที่ปลอดภัยของชุมชน หรือทุกจังหวัดมีนโยบายหาพื้นที่ปลูกพืชอินทรีย์เพื่อส่งให้ผู้บริโภคในเมือง ควรมีกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ที่วางแผนการผลิตร่วมกันโดยใช้อุปสงค์อุปทานเป็นข้อมูล และรณรงค์ให้คนบริโภคผักผลไม้ตามฤดูกาล สำหรับในชนบทที่มีพื้นที่มาก รัฐต้องส่งเสริมการปลูกผัก ผลไม้พื้นบ้านไว้บริโภคเอง หากทำเช่นนี้ได้จะเป็นการย่นระยะทางการขนส่ง ราคาถูกลง สามารถประกันราคาให้เกษตรกรได้ องค์ความรู้ที่กระทรวงต้องการคืองานวิจัยหรือการศึกษาที่สามารถสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์ของท้องถิ่นได้

กระทรวงพาณิชย์มีหน้าที่กำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ไทย และเป็นหน่วยงานผลักดันสินค้าเกษตรอินทรีย์ด้านการตลาด เพื่อส่งเสริมการค้าและส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์ไปยังตลาดสำคัญ ซึ่งผู้แทนจากสำนักพัฒนาการพาณิชย์จากกระทรวงพาณิชย์ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเลขานุการ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการส่งเสริมการค้าและการส่งออก

เกษตรอินทรีย์ กระทรวงพาณิชย์มีคำสั่งจัดตั้งคณะทำงานบูรณาการภารกิจของกระทรวงพาณิชย์ในการส่งเสริมและพัฒนาตลาดสินค้าอินทรีย์ โดยมีปลัดกระทรวงพาณิชย์เป็นที่ปรึกษา และได้บูรณาการร่วมกับหน่วยงานภายในกระทรวงและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องในการกำหนดทิศทางการพัฒนาตลาดสินค้าอินทรีย์ สำหรับข้อมูลที่กระทรวงพาณิชย์จัดทำนั้น กระทรวงพาณิชย์ได้จัดทำ Organic Directory เพื่อจัดเก็บและเผยแพร่ข้อมูลแหล่งผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ จำนวนผู้ผลิต ปริมาณผลผลิต ความสม่ำเสมอของผลิตผลในประเทศ เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตและการตลาดสินค้าอินทรีย์ไทยให้เป็นไปตามความต้องการของตลาด มีการปรับปรุงข้อมูลทุก ปี โดย 2 ชุดเผยแพร่เป็นเล่มหนังสือ แจกภายในงานแสดงสินค้าทั้งในและต่างประเทศ และในเว็บไซต์ของกระทรวง สำหรับการเชื่อมโยงข้อมูล กระทรวงพาณิชย์ได้ประสานขอข้อมูลด้านการผลิตสินค้าอินทรีย์ จากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการพัฒนาด้านการผลิตสินค้าอินทรีย์ตามมาตรฐาน Organic Thailand และข้อมูลจากหน่วยตรวจรับรองภาคเอกชนอื่นๆ ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญในการพัฒนาฐานข้อมูลผู้ผลิต ผู้ประกอบการสินค้าเกษตรอินทรีย์ และข้อมูลตลาดต่างประเทศ ผ่านกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ข้อมูลที่กระทรวงพาณิชย์ต้องการเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานตามนโยบายคือข้อมูลเกี่ยวกับประโยชน์ของผักผลไม้อินทรีย์ เนื่องจากผลการสำรวจผู้บริโภค โดยมูลนิธิสายใจแผ่นดินในปี พ.ศ. 2554 พบว่า ผู้บริโภคร้อยละ 62 รู้จักสินค้าอินทรีย์และร้อยละ 80 เลือกซื้ออาหารอินทรีย์ มากกว่าร้อยละ 90 เลือกซื้อเพราะเหตุผลด้านความปลอดภัยในการบริโภค แต่มีเพียงร้อยละ 19.3 ที่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์อย่างถูกต้อง และด้วยเหตุผลดังกล่าว กระทรวงพาณิชย์จึงมีโครงการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง โดยการผลิตเอกสารให้ความรู้เพื่อเผยแพร่ให้แก่ผู้บริโภค ณ จุดจำหน่าย ให้มีความเข้าใจมากยิ่งขึ้น แต่ปัจจุบันยังขาดข้อมูลวิจัยทางด้านคุณประโยชน์ของสินค้าอินทรีย์ที่แตกต่างจากสินค้าทั่วไปอย่างชัดเจน นอกจากนี้ กระทรวงพาณิชย์ยังต้องการข้อมูลสถิติการค้าของเกษตรอินทรีย์ เพราะข้อมูลปัจจุบันที่มีอยู่เป็นเพียงตัวเลขคาดการณ์เท่านั้น เนื่องจากประเทศไทยยังไม่สามารถรวบรวมข้อมูลการส่งออกสินค้าอินทรีย์ได้ และยังไม่มีการระบุพิกัดศุลกากรโดยเฉพาะให้กับสินค้าอินทรีย์ ข้อมูลที่กระทรวงพาณิชย์ต้องการสำหรับวางแผนและขับเคลื่อนนโยบาย ได้แก่ ข้อมูลภาพรวมธุรกิจการค้าสินค้าอินทรีย์ในประเทศไทย ช่องทางการตลาด การสื่อสารทางการตลาด การศึกษาวิเคราะห์ขนาดของตลาด มูลค่าส่วนแบ่งการตลาดและการขยายตัวของการซื้อขายในประเทศ และการส่งออก เช่น ลักษณะพื้นฐานของสินค้าและขนาดของตลาด รวมทั้งข้อมูลในเชิงเศรษฐกิจการค้า ข้อมูลการผลิตโดยรวม อาทิ ปริมาณและมูลค่า หน้าของสินค้า (ฟาร์มข้อมูลทางการตลาดของสินค้า อาทิ มูลค่าทางการตลาด ช่องทางการจำหน่าย ทิศทางและแนวโน้มปริมาณการบริโภคสินค้าของกลุ่มผู้บริโภคในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต ระบบการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้สามารถรวบรวมข้อมูลให้เป็นปัจจุบันและทันสมัย เช่น

แบบสอบถาม และแบบฟอร์มการสำรวจข้อมูล แบบฟอร์มหรือสูตรสำหรับคำนวณและวิเคราะห์อุปสงค์อุปทานสินค้าบริการเป้าหมายและขนาดของตลาด

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร มีสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ซึ่งเป็นเลขานุการของคณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ในการยกร่างและจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ โดยใช้กระบวนการระดมความคิดเห็นจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรมีการศึกษาวิจัยและเผยแพร่งานวิจัยเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการยอมรับการใช้สารชีวภาพทดแทนสารเคมี การศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพเทคนิคระหว่างข้าวแบบมีพันธะสัญญาและข้าวแบบไม่มีพันธะสัญญา การศึกษาระบบธุรกิจหน่อไม้ฝรั่งอินทรีย์ การวิเคราะห์การผลิต การตลาดผลไม้อินทรีย์ และผลิตภัณฑ์แปรรูปอินทรีย์ รวมทั้งการวิเคราะห์การส่งออกผลไม้อินทรีย์ไปยังสหภาพยุโรป (อิตาลี และเยอรมนี) และจ้างที่ปรึกษาศึกษาเรื่องการขยายตลาดสินค้าอินทรีย์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (กรณีศึกษาในมาเลเซีย และสิงคโปร์) สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร มีการประสาน เชื่อมโยง และแลกเปลี่ยนข้อมูลกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำฐานข้อมูลเกษตรอินทรีย์ให้เป็นระบบ โดยเฉพาะข้อมูลพื้นฐานด้านพื้นที่การผลิต การรับรองมาตรฐาน และการให้ความรู้จากหน่วยงานภายในกระทรวงเกษตร เช่น กรมการข้าว มกอช. กรมวิชาการเกษตร กรมหม่อนไหม กรมส่งเสริมการเกษตร กรมปศุสัตว์ กรมประมง หน่วยงานนอกสังกัดกระทรวงเกษตร เช่น สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงพาณิชย์ เป็นต้น ขณะนี้มีการรวบรวมข้อมูลผู้ผลิต ผู้ประกอบการเกี่ยวกับสินค้าอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานแล้ว เพื่อสนับสนุนและแลกเปลี่ยนข้อมูลกับกระทรวงพาณิชย์ในโครงการพัฒนาระบบการจัดการข้อมูลสินค้าอินทรีย์ สำหรับข้อมูลที่ต้องการเพิ่มเติม ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนพื้นที่ ผู้ผลิต ชนิดสินค้าที่ผลิต จำนวนผู้ประกอบการ ต้นทุนการผลิต องค์ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์และนวัตกรรม ปริมาณและมูลค่าการนำเข้า-ส่งออก สินค้าเกษตรอินทรีย์จากหน่วยงานเอกชนหรือหน่วยงานที่ดำเนินการอิสระ เพื่อการจัดทำฐานข้อมูลเกษตรอินทรีย์ให้เป็นระบบเพื่อรองรับหน่วยงานกลางในการประสานงานพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของชาติซึ่งข้อมูลนี้มีหลายหน่วยงานทำการจัดเก็บ จึงทำให้มีความลำบากในการรวบรวมเป็นข้อมูลกลาง โดยเฉพาะจากภาคเอกชนที่ทำธุรกิจด้านเกษตรอินทรีย์ เพราะข้อมูลบางอย่างเป็นผลประโยชน์ด้านธุรกิจ ส่วนงานวิจัยที่สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรต้องการเพิ่มเติมเพื่อกำหนดนโยบายในการทำงานในอนาคต ได้แก่ สารอาหารในอาหารอินทรีย์ ผลกระทบจากการปนเปื้อนเคมีในอาหาร สุขภาพของเกษตรกร เปรียบเทียบระหว่างเกษตรกรอินทรีย์กับเคมี การเปรียบเทียบต้นทุนการผลิตระหว่างเกษตรอินทรีย์กับเคมี การเปรียบเทียบการตลาดเกษตรอินทรีย์กับเคมี สถิติที่เปรียบเทียบเกษตรอินทรีย์กับเคมี ผู้บริโภคอาหารอินทรีย์และอาหารทั่วไปในด้านสุขภาพ รูปแบบการประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรทำเกษตรอินทรีย์ รูปแบบการประชาสัมพันธ์ให้

ผู้บริโภคบริโภคสินค้าอินทรีย์ Logistic การตลาด การกระจาย การเข้าถึงอาหารอินทรีย์ โครงการรถออร์แกนิกของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยีสารสนเทศและการสื่อสาร ค่าใช้จ่ายในการรับรองมาตรฐาน และระบบการตรวจสอบรับรองโดยชุมชน

มูลนิธิชีววิถีเป็นเครือข่ายของกลุ่มบุคคลที่ทำงานเกี่ยวกับประเด็นความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่นในประเทศไทย โดยได้รับการสนับสนุนทุนจากต่างประเทศ บทบาทของมูลนิธิชีววิถีคือการทำงานในประเด็นความมั่นคงทางอาหาร การติดตามตรวจสอบบทบาทบรรษัท และการค้าที่เป็นธรรม สำหรับเรื่องความปลอดภัยของผักผลไม้ นั้น มูลนิธิชีววิถีทำงานโดยเน้นให้ความรู้แก่ประชาชนเรื่องการปนเปื้อนของสารเคมีในผักผลไม้ ใช้วิธีการเปิดเผยข้อมูลการปนเปื้อนผ่านสื่อต่างๆ ให้สาธารณะชนรับทราบ และใช้กฎหมายฟ้องร้องหน่วยงานที่ทำผิดหรือไม่รับผิดชอบ ซึ่งถือเป็นกลไกผลักดันให้ส่วนราชการทำหน้าที่อย่างเต็มที่ มูลนิธิชีววิถีมีการเก็บข้อมูลความหลากหลายของผักพื้นบ้านและรวบรวมเมนูผักพื้นบ้าน และมีการทำรายงานแผนความมั่นคงทางอาหารโดยมี สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพเป็นผู้สนับสนุน นอกจากนี้ยังได้ทำงานวิชาการร่วมกับเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในการตรวจสอบสารเคมีตกค้างในผักและผลไม้ โดยการสุ่มตรวจในตลาดสดและซูเปอร์มาร์เก็ต เน้นชนิดผักและผลไม้ที่คนบริโภคบ่อยในท้องตลาด ส่วนข้อมูลที่ต้องการเพิ่มเติมเพื่อนำมาขับเคลื่อนการทำงาน ได้แก่ รายงานการสำรวจอย่างละเอียด เกี่ยวกับสถานการณ์การบริโภคผัก ผลไม้ และฐานข้อมูลการตกค้างของ (ชนิด ปริมาณ) สารเคมีในผักผลไม้ที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ สถานการณ์การใช้สารเคมีในแต่ละพื้นที่จังหวัด / ปริมาณสารเคมีที่ใช้ต่อครัวเรือน แนวทางการสร้างระบบRapid Alert System ทั้งผักผลไม้ที่ผลิตในประเทศ และผักผลไม้ที่นำเข้า ข้อมูลเกี่ยวกับโรคที่เกิดจากการบริโภคสารเคมีตกค้าง

สหกรณ์กรีนเนท จำกัด (Green Net Cooperative) และมูลนิธิสายใยแผ่นดิน (Earth Net Foundation) เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำหน้าที่ด้านการตลาดส่งเสริมการขายสินค้าอินทรีย์ให้กับเกษตรกร ส่งเสริมการผลิตในลักษณะของการรวมกลุ่มธุรกิจชุมชนเพื่อผลิตผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ และผลิตภัณฑ์ธรรมชาติที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการรวบรวมและคัดสรรผลิตภัณฑ์เหล่านี้มาจำหน่ายในราคาที่เป็นธรรมและมีการประกันรายได้ให้เกษตรกร (Fair Trade) สหกรณ์กรีนเนทมีฐานข้อมูลของเกษตรกรที่จดทะเบียนกับสหกรณ์ และมีการสำรวจสถานการณ์เกษตรอินทรีย์ไทยเป็นประจำทุก 2 ปี ฐานข้อมูลประกอบด้วย ข้อมูลการผลิตเกษตรอินทรีย์ จำนวนพื้นที่เกษตรอินทรีย์ จำนวนฟาร์มเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน และจำนวนครัวเรือนที่ทำเกษตรอินทรีย์ อย่างไรก็ตามฐานข้อมูลนี้ไม่ได้รวมถึงเกษตรกรอินทรีย์รายย่อยทั่วไปที่ไม่ได้จดทะเบียนกับสหกรณ์ นอกจากการสำรวจที่ทำเป็นประจำทุก 2 ปีแล้ว สหกรณ์กรีนเนทยังมีข้อมูลจากการวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการปลูกข้าวเกษตรอินทรีย์ โดยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม” (พ.ศ.

2549) และ “แนวทางการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์” (พ.ศ. 2550) ซึ่งทั้ง 2 งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยชุด ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนัก "ศูนย์การเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ ยโสธร"งานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยเรื่อง “การขับเคลื่อนประเทศไทยเป็นศูนย์กลางเกษตรอินทรีย์” (พ.ศ. 2550) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยนโยบายสาธารณะเพื่อความปลอดภัยด้านอาหารและเศรษฐกิจการค้าที่ยั่งยืน โดยทำการวิจัยร่วมกับคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ข้อมูลในรายงานการวิจัยเป็นการวิเคราะห์โอกาสและข้อจำกัดของการพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการผลิตเกษตรอินทรีย์ นอกจากนี้ สหกรณ์กรีนเนทได้ตีพิมพ์หนังสือเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์หลายเรื่อง เช่น “ความรู้เบื้องต้นเกษตรอินทรีย์” ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับหลักการและแนวทางเกษตรอินทรีย์ มาตรฐานเกษตรอินทรีย์และการตรวจสอบรับรอง และมีหนังสือเรื่อง “เกษตรอินทรีย์ ทำอย่างไรจึงได้รับการรับรอง” “ความหลากหลายทางชีวภาพกับเกษตรอินทรีย์” “เกษตรอินทรีย์กับโลกร้อน” สำหรับงานวิจัยที่สหกรณ์กรีนเนทต้องการเพื่อขับเคลื่อนการทำงานในอนาคต ได้แก่การศึกษาเกี่ยวกับทิศทางผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ในตลาดโลก โดยทั่วไปส่วนแบ่งการตลาดของเกษตรอินทรีย์อยู่ที่ประมาณร้อยละ 5 ของตลาดผักผลไม้โลก และยังเป็น niche market อยู่ อย่างไรก็ตาม เมื่อปี พ.ศ.2557 พบว่าสินค้าเกษตรอินทรีย์ในประเทศอังกฤษซึ่งเป็นตลาดใหญ่ของโลกมีส่วนแบ่งการตลาดลดลงประมาณร้อยละ 2 ซึ่งสหกรณ์กรีนเนทต้องการข้อมูลสนับสนุนว่าทำไมส่วนแบ่งการตลาดจึงลดลง เพื่อวางแผนการกระจายสินค้าต่อไป

อภิปรายผล

การศึกษาพบว่า หน่วยงานราชการยังไม่มีกระบวนการในการทำงานเพื่อผลิตองค์ความรู้ร่วมกันมากนัก มีเพียงการติดต่อเพื่อขอข้อมูลเท่านั้น เช่น กระทรวงพาณิชย์ขอข้อมูลเกี่ยวกับเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์จากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเพื่อนำมาจัดทำ Organic Directory หรือการที่สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรขอข้อมูลจากกรมการข้าวเพื่อนำมาทำวิจัย เป็นต้น ส่วนองค์กรเอกชน มีการทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่นเพื่อจัดทำข้อมูล เช่น มูลนิธิชีววิถีมีการทำงานร่วมกับเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในการตรวจสอบสารเคมีตกค้างในผักและผลไม้ โดยการสุ่มตรวจในตลาดสดและซูเปอร์มาร์เก็ต และสหกรณ์กรีนเนททำงานร่วมกับสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติในการอบรมให้ความรู้เกษตรกรเพื่อให้ได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เป็นต้น และมีเพียง 2 หน่วยงานที่ทำการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์เป็นประจำ คือ กระทรวงพาณิชย์ซึ่งสำรวจและจัดทำ Organic Directory ทุก 2 ปี และสหกรณ์กรีนเนทที่สำรวจสถานการณ์เกษตรอินทรีย์ไทยเป็นประจำทุก 2 ปี โดยเก็บข้อมูลจากเกษตรกรที่ลงทะเบียนกับสหกรณ์

นอกจากนี้ ทั้ง 5 หน่วยงานยังคงขาดข้อมูลที่สำคัญในการพัฒนานโยบายและการขับเคลื่อนงานเพื่อสนับสนุนการผลิตและบริโภคผักผลไม้อินทรีย์อีกมาก และมีความซ้ำซ้อนกันในเรื่ององค์ความรู้ที่ต้องการ เช่น สหกรณ์กรีนเนทต้องการข้อมูลด้านการตลาดผักผลไม้อินทรีย์เช่นเดียวกับกระทรวงพาณิชย์ และมูลนิธิชีววิถีต้องการองค์ความรู้เรื่องการใช้สารเคมีและการตกค้างของสารเคมีในการผลิตเช่นเดียวกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

เมื่อใช้ Social Practice Theory เป็นกรอบในการวิเคราะห์ สามารถแสดงข้อมูลที่หน่วยงานต่างๆ ต้องการเพิ่มเติมในประเด็นต่างๆ ดังแสดงในตารางที่ 1 ซึ่งสรุปได้ว่าหน่วยงานต้องการองค์ความรู้ด้านการจำหน่ายผักผลไม้อินทรีย์มากที่สุดถึง 7 ประเด็น รองลงมาคือองค์ความรู้เรื่องการผลิตผักผลไม้อินทรีย์จำนวน 5 ประเด็น องค์ความรู้เรื่องการบริหารจัดการผักผลไม้อินทรีย์ 3 ประเด็น และยังมีประเด็นอื่นๆ เช่น ฐานข้อมูลการใช้สารเคมีในการทำการเกษตร และคุณสมบัติของผักผลไม้อินทรีย์ที่แตกต่างจากผักผลไม้ทั่วไปอย่างชัดเจน

วารสารการเมืองการปกครอง

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 กันยายน 2558 – กุมภาพันธ์ 2559

การบริหารจัดการ-การบริหารทรัพยากรมนุษย์-นโยบาย

ตารางที่ 1 องค์ความรู้ที่หน่วยงานต้องการสำหรับวางแผนและขับเคลื่อนนโยบายส่งเสริมการบริโภคผักผลไม้อินทรีย์

การผลิตผักผลไม้อินทรีย์	การจำหน่ายผักผลไม้อินทรีย์	การบริโภคผักผลไม้อินทรีย์	ประเด็นอื่นๆ
1) การจัดสรรพื้นที่โดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นให้ชุมชนทำเกษตรอินทรีย์เพื่อเป็นแหล่งอาหารที่ปลอดภัยของชุมชน 2) การส่งเสริมการปลูกผัก ผลไม้พื้นบ้านสำหรับรับประทานในครัวเรือน 3) การวางแผนการผลิตของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ โดยศึกษา Demand/ Supply ของตลาด 4) ข้อมูลการผลิตโดยรวม อาทิ ปริมาณและมูลค่า ของสินค้า (หน้าฟาร์ม) 5) สถานการณ์การใช้สารเคมีในแต่ละพื้นที่จังหวัด ปริมาณสารเคมีที่ใช้ต่อ/ครัวเรือน	1) ระบบและกลไกการกระจายสินค้าจากฟาร์มถึง setting ต่างๆ โดยตรง เช่น โรงเรียน ศูนย์เด็กเล็ก ร้านอาหาร หน่วยงานราชการ ศูนย์การค้า 2) สถิติการค้าของเกษตรกรอินทรีย์ที่นอกเหนือจากข้าว 3) ลักษณะพื้นฐานของสินค้าและขนาดของตลาด 4) ข้อมูลทางด้านการตลาดของสินค้าเกษตรอินทรีย์ 5) ช่องทางใหม่ในการจัดจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ 6) ทิศทางผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ในตลาดโลก 7) ส่วนแบ่งการตลาดของเกษตรกรอินทรีย์เพื่อวางแผนกระจายสินค้า	1) รูปแบบการรณรงค์ให้ประชาชนรับประทานผักและผลไม้ตามฤดูกาล 2) ทิศทางและแนวโน้มปริมาณการบริโภคสินค้าของกลุ่มผู้บริโภคในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต 3) รายงานการสำรวจสถานการณ์การบริโภคผัก ผลไม้	1) แนวทางการสร้างระบบการแจ้งเตือนสินค้าอาหาร (Rapid Alert System) ทั้งผักผลไม้ที่ผลิตในประเทศและผักผลไม้ที่นำเข้า 2) ฐานข้อมูลการตกค้างของสารเคมีในผักผลไม้ที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ 3) ข้อมูลเกี่ยวกับโรคที่เกิดจากการบริโภคสารเคมีตกค้าง 4) การวิจัยคุณสมบัติของสินค้าอินทรีย์ที่แตกต่างจากสินค้าทั่วไปอย่างชัดเจน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การบริโภคผักผลไม้กับสุขภาพของคนในสังคมไทยมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน การดำเนินงานเพื่อให้ทุกคนได้เข้าถึงการบริโภคผักผลไม้ปลอดภัยจึงมีความสำคัญ จำเป็นต้องดำเนินการอย่างเชื่อมโยงทั้งระบบอาหาร ตั้งแต่การผลิตไปจนถึงการบริโภค ซึ่งจำเป็นต้องมีองค์ความรู้ด้านวิชาการเป็นพื้นฐาน อย่างไรก็ดี หน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังผลิตองค์ความรู้ค่อนข้างน้อย และขาดการทำงานร่วมกันในการผลิตข้อมูล ทำให้ขาดหลักฐานเชิงประจักษ์ในการกำหนดนโยบายและกำหนดทิศทางการขับเคลื่อนนโยบาย

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัยนี้ ได้แก่

1) กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตรควรนำหัวข้อองค์ความรู้ที่ยังต้องการจากงานวิจัยชิ้นนี้ มาวางแผนร่วมกันในการจัดลำดับความสำคัญและวางแผนการศึกษาที่สามารถตอบโจทย์การทำงานของแต่ละหน่วยงานได้ และสอดคล้องกับตัวชี้วัดนโยบายเกษตรอินทรีย์ระดับชาติ โดยอาศัยกลไกของคณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการดำเนินการบูรณาการแนวทาง มาตรการ แผนงานและงบประมาณกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาเกษตรอินทรีย์

2) เมื่อผลิตองค์ความรู้ออกมาแล้ว คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติต้องทำการเผยแพร่องค์ความรู้อย่างกว้างขวางให้กับประชาชน เพื่อให้องค์กรพัฒนาเอกชนที่เป็นผู้ขับเคลื่อนและส่งเสริมการผลิตและบริโภคผักผลไม้อินทรีย์ นำองค์ความรู้ไปใช้กำหนดกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประเด็นพิจารณาเชิงจริยธรรม: การศึกษานี้ผ่านการพิจารณาเชิงจริยธรรมจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน สาขาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล รหัสโครงการวิจัย MU-SSIRB: 2014/336 (B1) (จดหมายเลขที่ ศร.0517.12 (วจส) 961)

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากแผนงานวิจัยอาหารและโภชนาการ เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพคนไทย

บรรณานุกรม

Giddens, A. (1984). **The constitution of society: Outline of the theory of structuration**. Univ of California Press.

- Kantamaturapoj, K. (2012). **Sustainable food consumption in urban Thailand: an emerging market?** (PhD), Wageningen University.
- Kanungsukkasem, U. et al., (2009). *Fruit and vegetable consumption in rural adults population in INDEPTH HDSS sites in Asia*. **Global health action**, 2.
- Lock, K. et al., (2005). *The global burden of disease attributable to low consumption of fruit and vegetables: implications for the global strategy on diet*. **Bulletin of the World Health Organization**, 83(2), 100-108.
- Pastor-Valero et al., (2014). *Education and WHO recommendations for fruit and vegetable intake are associated with better cognitive function in a disadvantaged Brazilian elderly population: a population-based cross-sectional study*. **PloS one**, 9(4), e94042.
- Spaargaren, G., & Van Vliet, B. (2000). *Lifestyles, consumption and the environment: The ecological modernization of domestic consumption*. **Environmental Politics**, 9(1), 50-76.
- van't Veer et al., (2000). *Fruits and vegetables in the prevention of cancer and cardiovascular disease*. **Public health nutrition**, 3(01), 103-107.
- ณรงค์ สิริรัมย์. (2556). อาหารปลอดภัยนำครัว ไทยสู่ครัวโลกและความอยู่รอดของอุตสาหกรรมอาหารไทย. **SUD Research Journal Sciences and Technology** (วารสาร วิจัย ม สด สาขาวิทยาศาสตร์ และ เทคโนโลยี ,5(1), 71-84.
- ณัชชา ลูกรักษ์ และคณะ (2556). ปัญหาและอุปสรรคในการปรับเปลี่ยน เพื่อการผลิตพืชผักอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดราชบุรีที่ผ่านการอบรม โครงการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ .**Thai Journal of Science and Technology**, 2(2), 125-133.
- สถาบันโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดล . (2555). การเพิ่มการบริโภคพืช ผัก ผลไม้ (ชนิพรรณ บุตรยี่ Ed.). โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สถาบันโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดล และภาคีเครือข่ายด้านอาหารและโภชนาการ. (2557). *ผักและผลไม้เพื่อความมั่นคงทางโภชนาการ*. **Paper presented at the การประชุมวิชาการแห่งชาติด้านอาหารและโภชนาการเพื่อสุขภาพ ครั้งที่ 1**, กรุงเทพมหานคร.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2555). *สถิติการเกษตรของประเทศไทยปี 2555 (เอกสารสถิติการเกษตร เลขที่ 402)*. (0857-6610).
- http://www.oae.go.th/download/download_journal/yearbook55.pdf